

OSMANLI DONANMA CEMİYETİ'NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK: OSMANLI DENİZCİLİK YURDU

Necdet AYSAL*

ÖZ

20. yüzyılın başlarında Balkanlardaki ayrılıkçı isyanlar ve Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki topraklarının İngiltere ve Fransa arasında paylaşılması, Osmanlı toplumunda endişe ve hayal kırıklığına yol açmıştır. Bu olumsuz tabloyu ortadan kaldırmak için ordu ve donanmanın bir an önce güçlendirilmesi gerekiyordu. Ancak devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar dikkate alındığında, bu düşüncenin topyekûn bir seferberlikle mümkün olabileceği kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar İstanbul'da Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kuruluş sürecini hızlandıracaktır. Vatanı koruma ve kötü gidişatı durdurabilmek için bir araya gelen gönüllü vatanseverler tarafından kurulan Cemiyet, Osmanlı donanmasının güçlendirilmesi için çalışmalara başlamıştır. Cemiyet, yurt içi ve dışında örgütlenme çalışmalarına hız vermiş ve yapmış olduğu faaliyetlerle kısa süre içerisinde adını geniş kitlelere duyurmuştur. Cemiyetin başlıca gelir kaynaklarından olan aynî ve nakdi yardımlar, hazırlanan Usûl-i Cibâyet Talimatnamesi çerçevesinde toplanmıştır. Geniş halk kitlesinin desteğini alan Cemiyet, kısa süre içerisinde pek çok savaş gemisinin satın alınmasında aktif rol oynamıştır. Cemiyetin başış elde etmek amacıyla yapmış olduğu sosyal ve kültürel etkinlikler arasında tiyatro, sinema, konser, spor, kitap, mecmua ve risale basımları yer almaktadır. Bu kültürel etkinliklere toplumun çok büyük bir kesiminin maddi ve manevi destek vermesi, halkın devleti kurtarmaya yönelik samimi çabası olarak değerlendirilebilir. Türk sporuna da büyük katkılar sağlayan Cemiyet, gençleri denizcilik ve deniz sporlarına özendirmek amacıyla "Denizcilik Yurdu" adıyla bir derneğin temellerini atmıştır. Bu çalışmada Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin sosyal-

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, aysal@ankara.edu.tr, (ORCID: 0000-0001-9574-6208).

kültürel çalışmaları ve Denizcilik Yurdu'nun faaliyetleri, TİTE Arşiv belgeleri çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *II. Meşrutiyet, Deniz Sporları, Denizcilik Yurdu, Donanma Cemiyeti, Usul-i Cibâyet Talimatnamesi.*

AN EXAMPLE OF THE SOCIAL AND CULTURAL STUDIES OF THE OTTOMAN NAVY SOCIETY: OTTOMAN SHIPPING DORMITORY

ABSTRACT

The discriminative riots in the Balkans in the early 20th century and conquer of the Ottoman Empire's lands in North Africa by England and France caused anxiety and disappointment in the Ottoman society. In order to eliminate this situation, the army and the navy had to be strengthened as soon as possible. However, under the given circumstances, the economic problems of the state, it has begun to be discussed in the public that this idea can be possible with a total mobilization. These discussions will have speed up the process of establishment of the Ottoman Naval Society in Istanbul. Established by volunteer patriots who came together to protect the homeland, the community started to work on strengthening the Ottoman Navy. The Association had seriously worked on organizing activities at home and abroad and has announced its name to wide audiences in a short time. In valuables and cash aids, which are among the main sources of income of the society, were collected within the context of the Usul-i Cibâyet Constitution. Having the support of wide audiences, Cemiyet played an active role in the purchase of many battleships in a short time. Among the social and cultural activities that the society organized to obtain donations are theaters, dramas, concerts, sports, books, magazines and publications. The fact that a large part of the society provides financial and moral support to these cultural events can be considered as the sincere effort of the people to save the Empire. The Society, which also made great contributions to Turkish sports, laid the foundations of an association called "Maritime Dormitory" in order to encourage young people to maritime and sea sports. In this study, the social-cultural studies of the Ottoman Naval Society and the activities of the Maritime Dormitory were evaluated within context of the TITE Archive documents.

Keywords: *II. Constitutional Era, Maritime Dormitory, Maritime Sports, Naval Society, Procedural Regulations.*

Giriş

II. Meşrutiyet döneminde 16 Ağustos 1909'da yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu, toplumsal yaşamda büyük bir canlılığı beraberinde

getirmiştir.¹ Bu kanun, dönem içerisinde kurulan ve kurulacak olan pek çok cemiyete hukuki bir temel teşkil edecektir. Meslekî, sosyal, kültürel, eğitim gibi çok çeşitli alanlarda kurulan bu cemiyetler, birer gönüllü yardım kuruluşu olarak faaliyet göstermiştir.² Ayrıca, bilinçli ve eğitimli bir nesil, bu nesillerin kurduğu aydın bir toplum oluşturma ideali ile çalışmalarını sürdüren cemiyetler, konferanslar vererek, eğitici toplantılar düzenleyerek toplumun her kesimine ulaşmayı amaç edinmişlerdir. Eğitim, ülkenin kurtarılması ve toplumun iyileştirilmesinde önemli bir araç olarak görülmüştür. Dönemin eğitim bilimcileri fedakâr, değer sahibi, vatanını seven ve görevlerini bilen vatansever gençlerin yetiştirilmesini, eğitimin en önemli misyonu olarak görmüşlerdir.³

Eğitim hizmetlerinin ülke geneline ulaştırılarak yaygınlaştırılması maksadıyla İstanbul başta olmak üzere Anadolu'da kurulan dernekler arasında Mekteb-i Hukuk Mezunları Cemiyeti (1910), Osmanlı Fakir Çocuklarına Yardım Cemiyeti (1910), Terakki ve Maarif Cemiyeti (1912), Osmanlı Maarif Cemiyeti (1913), Köylü Bilgi Cemiyeti (1914), Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti (1915) vs. gösterilebilir.⁴ Bu dernekler, geniş toplum kesimlerinin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesiyle yaşanan sıkıntıların ortadan kalkabileceği düşüncesinden hareketle yardımlaşma ve dayanışma çabalarına hız vermişlerdir. Bu süreçte temel sorun devletin çöküşüne çareler aramaktır. Belli düşünce akımları çevresinde toplanan bu dernekler, ülkedeki siyasî gelişmelere karşı tavır almış ve olayları yorumlamak, açıklamak, yönlendirmek istemişlerdir.

¹ Zehra Arslan, "1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 11, (İlkbahar 2010), s. 60-62; Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 207.

² Aybala Lale; Melek Kaymaz Mert, "Türk Sivil Toplumunun Tarihi Gelişimi: Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Mukayeseli Bir Analiz (1839-1950)", **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt 5, Sayı 49, (Kasım 2019), s. 6390-6399; Uluğ İğdemir, **Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2009, s. 10-16.

³ Nurhayat Çelebi, Hatice Tezer Asan, Engin Asan, "Meşrutiyet Dönemi'nde Asker-Vatandaş Yetiştirme Anlayışı Çerçevesinde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Journal of History Culture and Art Research**, Cilt 7, Sayı 2, (2018), s. 502-514; Lale; Kaymaz Mert, **a.g.m.**, s. 6393.

⁴ Mustafa Gündüz, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi, Eğitim ve Öğrenci Dernekleri (I)", **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 5, Sayı 2, (İlkbahar 2010), s. 1094; Levent Eraslan; Umut C. Karadoğan, "Osmanlı Devleti'nin Modernleşme Sürecinde Eğitim Temalı İlk Gençlik Örgütlenmeleri", **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1, (2013), s. 49-50.

Dönem içerisinde İstanbul'da Osmanlı donanmasına maddi destek sağlamak amacıyla kurulan cemiyetlerden birisi de Osmanlı Donanma Cemiyeti'dir. Trablusgarp, Bingazi dışındaki Kuzey Afrika topraklarının İngiltere ve Fransa arasında paylaşıldığı ve Balkanlardaki silahlanma yarışının hızlandığı günlerde Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de bozulan dengelerin yeniden kurulabilmesi için Osmanlı donanmasının güçlendirilmesi gerekiyordu. Yeni zırhlı alımı ve yenileşmenin devam ettiği günlerde çıkan 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı, Osmanlı donanmasında hayal kırıklığı yaşatmıştı. Yunanlılara gözdağı vermek üzere 18 Mart 1897 tarihinde gemilerin Çanakkale'ye intikalinde yaşanan olumsuzluklar moralleri oldukça bozmuştu. Halkın ve yabancı devlet temsilcilerinin gözleri önünde bazı gemiler Haliç'te arızalanmış, kazanları patlamış ve bazıları rotalarından çıkarak karaya oturmuştu. O günlerde donanmayı teftiş etmek üzere Çanakkale'ye davet edilen Alman heyetinin hazırladığı rapor, donanmanın perişan durumunu gözler önüne sermektedir.⁵ Bu tarihten sonra yapılan yenileşme çalışmaları, ekonomik sıkıntı ve büyük bütçe açıkları nedeniyle başarısız olmuştur. Devletin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar ve Balkan devletlerinin saldırgan emelleri göz önüne alındığında, bu modernize çalışmalarının ancak milli bir seferberlikle mümkün olabileceği kamuoyunda tartışılmaya başlamıştır. Kuvvetli bir donanma oluşturabilmek için birçok liva ve sancakta "*Donanma hayattır*" sloganıyla aynı ve nakdi yardım toplama kampanyaları başlatılmıştır.⁶ Bu kampanyalara başlangıçta Tanin gazetesi aracılık etmiş ve yardım gönderenlerin isimlerini gazetede yayınlayarak, kampanyanın geniş halk kitlelerine ulaştırılmasına öncülük etmiştir.⁷

Osmanlı donanmasına yardım kampanyalarının devam ettiği günlerde İstanbul'da Belediye Dairesi'nin Sağlık Heyeti'nde görevli Doktor Hafız İbrahim, Dr. Petraki Papadapulo, İsmail Hakkı ve Baş Mühendis Haşim Beyler, 10 Temmuz 1909'da bir araya gelmişler, donanmanın durumu ve başlatılan yardım kampanyaları hakkında görüşmüşlerdir. İstanbul'da başlatılan bu yardım faaliyetlerinin bir teşkilat çatısı altında, tüm yurttan ulusal bir kampanyaya dönüştürülmesiyle başarıya ulaşacağı fikrinde

⁵ Nurşen Gök, **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 9-11; Selahattin Özçelik, **Donanma Cemiyeti**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s. 11; **Türk Silahlı Kuvvetleri Osmanlı Devri 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı**, Cilt III, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, s. 3.

⁶ Gök, **a.g.e.**, s. 13-14.

⁷ **Tanin Gazetesi**, 5 Teşrin-i Sâni 1325 (18 Kasım 1909), s. 1-3.

mutabık kalmışlardır.⁸ Doktor Papadapulo'ya göre, Osmanlı tebaasının yardımseverliğine güvenilerek, yaklaşık otuz milyon Osmanlı tebaasından toplanacak olan yardımlarla birçok gemi satın alınabilecekti. Ayrıca sadece on milyon Osmanlı vatandaşından ayda bir kuruş alınsa dahi bunun toplamda on milyon kuruş edeceği ve bu miktarın bir yılda 1.200.000 liraya ulaşabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yılda bir dretnot ya da iki adet birinci sınıf kruvazör satın alınabilecekti. Böylece on yıl içerisinde hükümetin de onayını alarak dünyanın önde gelen donanma güçleri arasında yer alınabilecekti.⁹ Bu görüşme, Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kuruluşu yolunda atılan ilk adımdır.

Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti

Donanma Cemiyeti'nin kuruluş hazırlıklarının devam ettiği günlerde, Doktor Hafız İbrahim Bey ve arkadaşları, tecrübelerine güvendikleri Ayan Meclisi Başkanı Mehmet Said Paşa'ya müracaat ederek yardım istemişler ve kurulacak olan cemiyetin fahri başkanlığını teklif etmişlerdir. Bunun yanı sıra dönemin Tercüman-ı Hakikat gazetesi imtiyaz sahibi Nüzhet ve başyazar Hüseyin Kazım Beyler ile bağlantıya geçilmiştir. Cemiyetin kuruluş amacının geniş halk kitlelerine kısa sürede duyurulması işini adı geçen gazete bizzat üstlenmiştir.¹⁰ Böyle bir ortamda 19 Temmuz 1909'da İstanbul'da bazı gönüllü kişilerin bir araya gelmesiyle kurulan "*Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*",¹¹ birkaç gün sonra yürürlüğe girecek olan Cemiyetler Kanunu ile yasal bir statüye kavuşmuştur.

Cemiyetin 20 Temmuz 1909'da yapılan ikinci toplantısında İdare Heyeti Başkanlığı'na Tüccar Yağcı-zade Şefik Bey ve Başkan yardımcılığına ise Tuğamiral Rasim Paşa ile Avukat Kadri Bey seçilmiştir. Yardımların nasıl ve ne şekilde kabul edileceği konularının ele alındığı

⁸ Necdet Aysal, "Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 50, (2017), s. 4. Adı geçen toplantı için bkz., **Donanma Mecmuası**, C. 1, (Mart 1910), s. 4-13.

⁹ Gök, **a.g.e.**, s. 15-16.

¹⁰ Özçelik, **a.g.e.**, s. 8-9.

¹¹ Özçelik, **a.g.e.**, s. 11; Ayten Can Tunalı, "Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti'ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 25, Sayı 39 (2006), s. 162-163; Sedef Bulut, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesi'nin Çalışmaları", **Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, 2016, s. 959-967; Gültekin Yıldız, **Dünya Savaş Tarihi, Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)**, (Ed.), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 154.

toplantıda, aynı zamanda yönetim kurulu üye seçimleri de yapılmıştır.¹² Cemiyet nizamnamesini hazırlama görevi yönetim kuruluna verilmiş,¹³ kurulun hazırladığı ana nizamname ve bağışların toplanma usulüne dair yönetmelik tasarısı, “*Usûl-ü Cibâyet Talimatnâmesi*” 2 Ağustos 1909’da Cemiyet Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir.¹⁴ 11 maddeden oluşan talimatnamede aynî ve nakdî bağışların toplanmasında dikkat edilecek hususlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir.¹⁵

“Madde-1. Cemiyetin teşkilât-ı idâresi, iânnet ve taahhüdâtın tahsil ve cibâyeti için sûret-i teselsül nizâmnamenin yirmibeşinci maddesi mücibincedir. Her nahiye ve kâzalarda teşekkül eden şû’belerin idârelerinde bulunan mahallât ve karyelerin hey’et-i ihtiyâriyesi toplanarak taahhüd ve iânât da bulunanların isim, şöhret, mahall-i ikâmetlerini ve iânât ile taahhüd edilen meblâğın mikdarını ve tarihini isimleri hizasına sıra numrosu yazmak şartıyla gönderilecek numuneleri veçhile iki kıt’a defter tanzim edeceklerdir. Mezkûr defterler her ay nihâyetinde alt taraflarına iâne ve taahhüdlerin yekûnu yazıldıktan ve tarih konulub hey’et-i ihtiyâriye tarafından mühürlendikten sonra toplanan paralar ile beraber emniyetli iki zât vasıtâsıyla nahiye veyâ kazâ şû’belerine gönderilecektir. Nahiye şû’beleri de köylerden gelen defterlerini yekûn-u umumisini tedkik ederek karyesinin veyâ mahallesinin ismi ve hangi ay iânât ve taahhüdâtı olduğuna dair kendilerinin esâmisi defterlerine lâzım gelen izâhâtı verdikten sonra vürûd eden paraların mikdârına göre köy veya mahalle defterlerinin zîrine “... şu ayın taksidi olarak şu kadar guruş, felân köyden alınmıştır” deyû bir şerh virûb şû’be rüesâ ve â’zâsı tarafından mühürleneceği gibi mezkûr defterlerle beraber ashâbına dağıtılmak üzere numûnelerine muvafık olan makbuzlar getirenlere topdan verilecektir. Kazâ şuebâtı, nahiye ve mahalle şû’belerinden vürûd eden defterlerî aynı suretle tedkik ve kendi esâmisi defterlerine kayd ettikten sonra nâhiye defterlerini mühürleyüb makbuzlarını verecek ve müterâkim mebâliği livasına irsâl edecektir. Livâlar aynı usûl dairesinde merkez-i vilâyete; merâkiz-i vilâyât da yekûn-ı umûmîyi bâ-defter merkez-i umûmîye gönderecektir.

¹² Yönetim Kurulu üyeliğine Tüccardan Mehmet Abut, Bahriye Mir-livası Rasim Paşa, Tabip Dr. Fuat Süreyya Paşa, Avukat Kadri, Belediye Azası Selahattin, Belediye Dairesi üyesi Faiz, Tercümanı Hakikat gazetesi sahibi Nüzhet, Başyazarı Hüseyin Kazım, Piyade Üsteğmen Ziya ve dört kurucu Dr. Hafız İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Petraki Papadapulo ve Mühendis Haşim seçilmişlerdir. Bkz., Özçelik, **a.g.e.**, s. 10-11; Aysal, **a.g.m.**, s. 8-9.

¹³ Özçelik, **a.g.e.**, s. 9-10.

¹⁴ **Donanma Mecmuası**, s. 492.

¹⁵ **TİTE Arşivi**, K. 231, G. 4, B. 4-001; **TİTE Arşivi**, K. 231, G. 4, B. 4-1001.

Madde-2. Şu'belerin her aya aîd hesâbâtı mâ-fevkî olan merkezde tedkik edilecek ve gönderdiği para edâ senedi vererek aldığı makbûzlardan eksik çıkan şu'beler mâfevk merkeze karşı kanunen mes'ûl ve eksik çıkan parayı tazmine mecbur olacaklardır.

Madde-3. Köy veya mahalle defterlerine ismini ve ayda ne kadar vereceğini yazdıranlardan taksidini vermeyen veya noksan veren olursa hey'et-i ihtiyâriye mülâhazât hânesine sebebinin yazacak ve nahiye şu'besi de bu özrün makbul olup olmadığına daîr bir karar verecektir.

Madde-4. Şu'belerde iki türlü defter tutulacaktır: Birincisi numûnesine muvafık olmak üzere köylerde tutulacak müfredât defterleridir ki buna karye ve mahalle ahâlisini ismiyle ayda ne kadar verecekleri yazılacaktır. İkinci merkez şu'belerinde tutulacak esâs defterleridir ki buna ufak şu'belerden gelen paraların yekûnu, tarihi, nereden geldiği ve dağıtılan makbuz senedlerinin yekûnu yazılacaktır. Bu defterlerin merkez-i umûmî şehriye cedveline esâs olacaktır. Şu'belerin hesâbâtı tedkik olunurken mafevk şu'belere karşı bu defterler ile berâet edeceklerdir.

Madde-5. Bu suret ile vilâyet merkezlerinde toplanan paralar ile esâs defterlerinden çıkarılan birer suret-i musaddaka ile merkez-i umûmiye irsâl olunacaktır.

Madde-6. İâne ve taahhüd vilâyet merkez şu'belerinin mühr-ü resmîleriyle mühürlenerek livâ, kazâ, nahiye şu'belerine dağıtılacaktır. Vilâyet merkezlerinin mührü bulunmayan makbuzların hiç hükmünde olup hâмили cemiyyetin a'zâsından sayılmaz.

Madde-7. Dersaâdet teşkilâtı âhiren neşr edilen "Teşkil-i Vilâyât Nizâmnâmesi"ne tâbî olmasına nazârân merkez-i umûmî Üsküdar ve Beyoğlu Mutasarrıflıkları için vilâyet merkez şu'besi makamında bulunacak ve bu mutasarrıflıklara mülhâk kazalar mezkûr mutasarrıflıklara tabî olacaktır.

Madde-8. Bütün şu'belerde tutulan bil-umûm defterlerde hakk ve silinti caiz değildir. Yanlışlık vukû'unda birkaç kelime ilâve olunabilir. Ancak o sahifenin alt tarafına mezkûr hataya daîr şerh verilerek şu'be reîsi ve a'zâsı tarafından mühürlenecektir. Şu'belerin mâfevki tarafından tedkiki esnasında topdan verilen makbuzların zimmet senedleriyle gönderilen akçenin yekûnu karşılaştırılacaktır. Para fazla gelirse kim (in) verdiği aranacak, eksik çıkarsa şu'be mes'ûl olacaktır.

Madde-9. Merkez-i umûmî iâne ve taahhüdâtın cibâyeti için her türlü usûl ve tedâbir ittihâzına salâhiyetdârdır.

Madde-10. Kıtâat-ı askerî, nezâretler, askerî, mülkî daîreler, hasta haneler, fabrikalar bütün mağaza ve ticarethaneler ve esnaf lonca odaları ve mektebler ve müesseseler birer müstâkîl şû'be makâmında olub, o şû'benin kendilerince muntehib bir reîs ve iki a'zâsı olacaktır.

Madde-11. İş bu ta'limâtname ve usûl-i cibâyet hakkında umum-u şübâta bir kolaylık göstermek için tertib olunmuş olduğundan, taşra şû'belerinin mutlaka buna mani' olmaları mecburi değilse de ikinci madde mücebince mâfevk şû'besinin kontrol ve nezâret daîresinde bulunmak üzere her şû'be kendi ihtiyâcât ve icâbât-ı mahallîyesine göre ta'limâtını istediği gibi yapabilir. Ancak bu ta'limâtlarda cemiyetin nizâmname-i esâsiyesine mugâyir olan maddeler bulunmayacaktır."

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin çalışma nizamnamesi ise 4 Kasım 1909'da Hükümet tarafından onaylanmış ve Padişahın himayesi altına alınan Cemiyetin başkanlığına, 15 Kasım 1909'da Ayan Reisi Mehmet Said Paşa getirilmiştir. 25 madde halinde hazırlanan ve Gayrimüslim unsurlar için çeşitli dillere de çevirisi yapılan Nizamnamede, Cemiyet'in kuruluş amacı, üyeler ve idare teşkilatı, genel kurul ve yönetim kurulunun görevleri, yardım toplama usulleri ve taşra teşkilatına yer verilmiştir.¹⁶ Nizamnamenin diğer maddelerinde ise amacına uygun olarak çalışmak isteyen herkesin Cemiyete üye olabileceği; yaş sınırı olmaksızın herkesin Cemiyete yardımda bulunabileceği; Cemiyet genel kurulu ve yürütme kuruluna seçilecek üyelerin Osmanlı vatandaşı olmaları; ayda 40 kuruş ödemeyi kabul eden her cemiyet üyesine istediği takdirde hesapları inceleme yetkisi tanınacağı;¹⁷ Cemiyet gelirlerinin artırılması için çok çeşitli faaliyetlere yer verileceği öngörülmektedir.¹⁸ Donanma Cemiyeti'ni dönemin birçok yardım derneğinden farklı kılan özellikleri arasında, ülke genelinde hızla örgütlenmesi, çok geniş kitlelere hitap etmesi, devamlılığı ve yardım toplama işini şeffaf bir şekilde gerçekleştirmesi söylenebilir.¹⁹

¹⁶ **TİTE Arşivi**, K. 223, G. 21, B. 21-001; K. 223, G. 21, B. 21-1001; K. 223, G. 21, B. 21-1a 001; K. 223, G. 21, B. 21-2001.

¹⁷ **TİTE Arşivi**, K. 236, G. 9, B. 9-9.

¹⁸ **TİTE Arşivi**, K. 223, G. 21, B. 21.

¹⁹ Nurşen Gök, "Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler", **DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 27, Sayı 43, (2008), s. 79-80; Gök, **a.g.e.**, s. 34-45; Gamze Ercan, Tülay Ercoşkun, "Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Diyarbekir Hanımlar Şubesinin Kuruluşu ve Faaliyetleri (Aralık 1910- Ocak 1911)", **Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Cilt 37, Sayı 64, (Eylül 2018), s. 312.

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin Sosyal ve Kültürel Çalışmaları

Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin başlıca gelir kaynaklarının büyük bölümünü nakdi gelirler oluşturmaktadır. Özellikle üye aidatları ve olağanüstü günlerde düzenlenen yardım kampanyalarıyla halktan milyonlarca kuruş nakdi yardım toplanmıştır. İlk yıllarda en fazla yardımı ordu mensupları yapmıştır. Sivil ve askeri görevlilerin büyük kısmı, birer veya ikişer maaşlarını Donanma Cemiyeti'ne bağışlamışlardır.²⁰ Cemiyete nakdi yardımların yanı sıra çok sayıda aynı yardımlar da yapılmıştır. Bunlar arasında çok çeşitli hediyelik eşyalar, silahlar, gayrimenkuller, kurban derileri²¹, boynuz ve hediyelik eşya gibi objeler yer almaktadır.²² Cemiyet, kuruluşundan itibaren çok çeşitli alanlarda faaliyetler göstererek yüksek meblağlarda iane gelirine sahip olmuştur.²³ Bu gelirleri ise donanmayı güçlendirmek için savaş, nakliye gemileri ve askeri mühimmat alımlarında kullanmıştır. Alımlar esnasında Harbiye ve Bahriye Nezaretleri ile koordineli çalışmış ve teşkilatın acil ihtiyacı olan gemilerin satın alınmasına özen göstermiştir.

Sosyal ve kültürel çalışmalara duyarsız kalmayan Cemiyet, basımını gerçekleştirdiği mecmua, kitap, risale, beyannameler ile tiyatro ve sinema gösterimleri, çeşitli eğlenceler, konser, balo, konferans ve sportif faaliyetlerle kendisinden söz ettirmiş, yüksek miktarlarda gelir sağlamıştır. Ayrıca çalışmalarını geniş halk kitesine duyurmak ve yapmış olduğu faaliyetleri kayıt altına almak amacıyla 1910'da "*Donanma Mecmuası*" adı verilen bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Yaklaşık dokuz yıl yayın hayatını devam ettiren bu mecmua, askeri, tarihi, sosyal ve zirai alanlarda yayınlar yaparak kültürel faaliyetlere büyük katkı sağlamıştır.²⁴ Cemiyet, kendi adına kitap, risale ve beyannameler yayınlamış, çeşitli yazarlar tarafından

²⁰ **TİTE Arşivi**, K. 282, G. 13, B. 3, (9.10.1325).

²¹ 2 Ağustos 1331 tarihli belgede, Osmanlı Donanma Cemiyeti adına Manisa'da toplanan derilerin bu yıl satışının yapılamadığı ve bu derilerden Manisa tabakhanesinde de meşin imal ettirildiği ifade edilmektedir. Bu meşinlerin bir kısmı gocuk haline getirilmiş ve askerlerin kullanması için Milli Savunma Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-3001.

²² **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-3001 (3.8.1331); **TİTE Arşivi**, K. 235, G. 16, B. 16-4001 (12.9.1331).

²³ Donanma Cemiyeti'ne iane yardımında bulunan şahıslar adına düzenlenen makbuzlar için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 261, G. 9, B. 8 (29.3.1325).

²⁴ Özçelik, **a.g.e.**, s. 284-287; Gök, **a.g.e.**, s. 3-54; Hasan Dinçer, "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kültürel Faaliyetleri", **Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 30, (2016), s. 477-478; Zehra Çakmaktepe, **Donanma Mecmuası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002, s. 1-6.

kendisine bağışlanan eserleri yayımlatarak Türk kültür hayatına büyük hizmetlerde bulunmuştur.²⁵

Cemiyet, çok çeşitli tiyatro temsillerinin organize edilmesinde aktif rol oynamıştır. Başlangıçta yardım toplamak için tiyatro ve gösteriler düzenlenirken daha sonraları kendi temsil heyetini kuran Cemiyet, Türk tiyatrosunun gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Cemiyet, tiyatro dışında sinemaya da ayrı bir önem vermiş ve yapılan askeri manevralar sinema filmi olarak çekilmiş ve halka izlettirilmiştir.²⁶ Donanma Cemiyeti'nin en fazla gelir getiren faaliyetleri arasında kibrit ve sigara kâğıdı imtiyazı gelmektedir. Cemiyet adına bu imtiyazın açık arttırma usulüyle satışından çok büyük gelir elde edilmiştir. Sigara kâğıdı ve kibritler yalnızca ülke içinde değil yurtdışında da büyük rağbet görmüştür.²⁷ Cemiyetin gelir kaynaklarından bir diğeri ise piyangodur. Cemiyet belirli aralıklarla donanma ve tersane piyangosu adıyla çekilişler düzenlemiş ve halkın bu çekilişlere ilgisi yoğun olmuştur. İtibar-ı Milli Bankası'nın güvencesiyle ve hükümetten izin alınarak gerçekleşen bu çekilişlerin geliri tersane inşasına ayrılmıştır.²⁸ Cemiyet bu faaliyetlerin dışında kartpostal, zarf, takvim, rozet, kol düğmesi, kravat iğnesi, kâğıt mendil, kurşun kalem gibi objeler hazırlamış ve bunların satışı için kampanyalar düzenlemiştir. Bu kampanyalarda halkın milli ve manevi duygularına hitap eden sloganlar kullanılmıştır. "*Barbaros Hatırası*" olarak basılan yardım zarfının üzerinde "*Osmanlılar, 12.000 mil sahillerimiz var. Harp gemilerimiz o derece çok ve kuvvetli olmalıdır*" ifadesi yer almaktadır.²⁹ Bağış yapanların isimlerine başta Donanma mecmuası olmak üzere dönemin gazetelerinde yer verilmiş ve halk bağış yapmaya teşvik edilmiştir.

Osmanlı hanedan mensupları, Cemiyete büyük miktarlarda maddi destekte bulunmuştur. Özellikle Sultan Mehmet Reşat ve VI. Mehmet Vahdettin'in Cemiyetin fahri başkanlığını yürütmeleri yardımın kapsamını genişletmiştir. Şehzade Yusuf İzzettin ve Abdülmecit Efendilerin himayelerinde düzenlenen konser, yarış ve spor müsabakalarıyla elde edilen yardımların tamamı Cemiyete gelir kaydedilmiştir.³⁰

²⁵ Özçelik, a.g.e., s.297.

²⁶ TİTE Arşivi, K. 270, G. 18, B. 6 (30. 1. 1328); Gök, a.g.m., s. 88.

²⁷ TİTE Arşivi, K. 274, G. 5, B. 5 (18.02.1329); TİTE Arşivi, K. 276, G. 38, B. 8 (11.11.1329); Bulut, a.g.m., s. 961.

²⁸ TİTE Arşivi, K. 21, G. 4, B. 26; Özçelik, a.g.e., s. 348.

²⁹ TİTE Arşivi, K. 292, G. 15, B. 3 (05.05.1330).

³⁰ TİTE Arşivi, K. 237, G. 29, B. 54 (24.12.1326).

Osmanlı Denizcilik Yurdu

Osmanlı Donanma Cemiyeti, Türk sporuna çok çeşitli dallarda büyük destek vermiştir. Deniz sporları başta olmak üzere at koşusu³¹, kayık³², bisiklet, güreş, futbol gibi alanlarda müsabakalar tertip ederek gelir elde eden Cemiyet, çeşitli spor kulüplerine de maddi yardımlarda bulunmuştur.

Spor, insanoğlunun zorlu tabiat koşullarında yaşamını sürdürebilmek için vücut ve kaslarını geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır. Hayatta kalma, yeme, içme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçların karşılanması esnasında güçlü, çevik ve hızlı olması gerekmektedir. Bu çabalar itme, çekme, tırmanma, atma, atlama, koşma hareketlerini ortaya çıkarmıştır. Kendiliğinden ortaya çıkan bu hareketler, günümüzde spor olarak bilinen hareketler bütünüdürün temelini oluşturmuştur. Türk devletlerinde ülke varlığını korumak, hücum ve savunma için dayanıklı, kuvvetli, becerikli ve gözü pek savaşçıların yetiştirilmesinde bedensel faaliyetlere önem verildiği bilinmektedir. Bu bağlamda Türklerin ilgilendikleri spor dalları arasında güreş, kılıç, okçuluk, atıcılık ve at yarışları, çöğen (polo), cirit, mızrak, gökbörü, cop, tepük (futbol), seyirtmek (koşu), avcılık, kayak, boks, süngü, yüzme, matrak, tomak, taş atma, tuluk oyunu, ağırlık kaldırma, yağlı direk ve yaya koşuları gelmektedir.³³ Bu spor dallarında kabiliyetli gençler yetiştirmek için spor alanları oluşturulmuş ve bu sporların devamlılığını sağlamak için de “*tekke*” adı altında vakıflar kurulmuştur.³⁴

Osmanlı Devleti’nde spor, diğer ülkelerde olduğu gibi seçkin sınıfların öncülüğünde başlamış ve gelişmiştir. Tanzimat döneminde ülkeye giren modern sporların gelişiminde Gayrimüslim nüfusun etkisi oldukça fazladır. Sonraki günlerde Müslüman ailelerin çocukları da spora ilgi duymaya başlamışlardır.³⁵ Tanzimat’tan Meşrutiyet dönemine kadar geçen sürede Osmanlı Devleti’nde spor faaliyeti, okçuluk, binicilik ve güreşçilikten ibaret olmuştur. 19. yüzyılım başlarından itibaren ise bütün dünyada belirli

³¹ Kırmastı kazasında Donanma Cemiyeti menfaatine düzenlenecek at yarışı ile ilgili olarak Kırmastı Şubesi’nin 24 Eylül 1913’te Donanma Cemiyeti Merkezi’ne gönderdiği yazı için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 280, G. 10, B. 6.

³² Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin düzenleyeceği kayık yarışmasında elde edilen gelir, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti’ne bırakılacaktır. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11 (17/07/1329)

³³ Ayhan Dever; Ahmet İslam, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 5, (2015), s. 47.

³⁴ Bayram Ali Sivaz, **İttihat ve Terakki Partisi’nin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016, s. 108.

³⁵ Efkan Canşen, “Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, (Haziran 2015), s. 34.

kurallara bağılı olarak yapılmaya başlanan modern spor türleri arasında jimnastik, atletizm ve futbol ön plana çıkmıştır. Osmanlıda Batıya açılan bir pencere olarak nitelendirilen Robert Koleji ve Galatasaray Lisesi, yalnızca kültür açısından değil, modern spor türlerinin ülkede tanınması ve yayılmasına da öncülük etmiştir. Bu okullarda eğitim alarak Türk spor tarihine hizmet eden sporcular arasında Jimnastikçi Ali Faik (Üstünidman) ve Mazhar (Kazancı) Bey gösterilebilir. Nitekim Ali Faik Bey'in yetiştirdiği yetenekli öğrencilerden birisi olan Selim Sırrı (Tarcan) Bey ise Türk sporunun ilk büyük öncüsü olarak ortaya çıkacaktır.³⁶

20. yüzyılın başlarında ticaret amacıyla İstanbul ve İzmir'e gelerek yerleşen İngiliz aileler, modern sporların tanınıp yayılmasına katkı sağlamışlardır. Büyük kentlerde futbol başta olmak üzere tenis, kürek ve yelken yarışlarını başlatan İngiliz aileler olmuş ve daha sonra bu etkinliklere Gayrimüslimler de katılmıştır. II. Abdülhamit'in kuşkulu kişiliği ve İstibdat döneminde uygulanan yasaklar nedeniyle Müslüman Türk gençlerinin bu sportif etkinliklere katılımı uzun yıllar mümkün olmamıştır. 1903 yılında Saray Nazırı Osman Paşa'nın çocukları ve bazı gençler gizli olarak "*Beşiktaş Basiret Osmanlı Jimnastik Kulübü*" nı kurmuşlardır. Ancak hafiyeler tarafından kısa süre içerisinde deşifre olan bu kulüp, II. Abdülhamit'in ikna edilmesiyle padişah fermanıyla yasal statüye kavuşmuştur. Beşiktaş kulübüne gösterilen bu müsamaha, Mekteb-i Sultanî öğrencilerine yeni bir Türk kulübü kurma cesareti vermiş ve 1905'te Galatasaray'ın ve 1907'de ise Kadıköy yakasında Fenerbahçe'nin kuruluşu gerçekleşmiştir.³⁷

23 Temmuz 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile gerçekleşen özgürlük, spor alanında da kendisini göstermiş, daha önce kurulan kulüplerin tescili yapılmış ve birçok yeni spor kulübü açılmıştır.³⁸ Artık Türk sporu yabancıların elinden, tekelinden kurtuluyor ve Türk çocukları rahatça spor yapabilecekleri bir ortama kavuşuyorlardı. Geçmişten günümüze spor yapan, sportif geleneklerini devam ettiren toplumlar, birlik ve dayanışma içinde olmalarının yanı sıra barışçı, siyasal, kültürel, ekonomik ve bilimsel alanda başarılı olmuşlardır. Bu düşünceden hareketle Osmanlı Donanma

³⁶ Cem Atabeyoğlu, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474; Mert Kerem Zelyurt, "Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 8, Sayı 2 (2013), s. 1467.

³⁷ Canşen, *a.g.m.*, s. 35.

³⁸ Asil Kaya, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Türk Gençliğinin Örgütsel ve Düşünsel Gelişimi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı 39, (Güz 2019), s. 591.

Cemiyeti'nin ağırlıklı olarak deniz sporlarına önem verdiği belgelerden anlaşılmaktadır.³⁹

Türk toplumunu ve özellikle gençleri denizciliğe ve deniz sporlarına alıştırmak amacıyla Bahriye Nazırlığı ve Osmanlı Donanma Cemiyeti, “*Osmanlı Denizcilik Yurdu*” adı verilen bir kulübün kurulmasına karar vermiştir. Fahri başkanlığını Velihaht Abdülmecit Efendi'nin üstlendiği bu Yurdun başkanlığına, Emekli Bahriye Binbaşı Nuri Bey getirilmiştir. 3 Aralık 1917 tarihinde “*Kaptan*” unvanıyla göreve başlayan Nuri Bey, yurdun çalışma esaslarını belirleyen ve 49 maddeden oluşan nizamname hükümlerine göre çalışmalara başlamıştır.⁴⁰ Adı geçen Yurt Nizamname Layihasında şu hususlar yer almaktadır:

“Yurdun Esâs-ı Teşekkülü

Madde 1: Memleket de denizciliğe bir meyl ve hâ-heş uyandırmak için umûmî müsâbakat-ı bahrîye icrâsı ve riyazât ve mümaresât-ı bedeniye ile kavi ve faal denizci gençler yetiştirilmesi maksadıyla bahrîye gücü ile Osmanlı Donanma Cemiyeti tarafından “*Osmanlı Denizcilik Yurdu*” namıyla bir yurd te'sis edilmiştir.

Madde 2: “*Osmanlı Denizcilik Yurdu*” memâik-i şâhâne dâhilinde müsâbakat-ı bahrîyenin ve buna müteferri' muâmelâtın nazmı ve icabına karşı da mümessilidir.

Madde 3: “*Osmanlı Denizcilik Yurdu*”, a'zâ-yı müessese, a'zâ-yı fahrîye, a'zâ-yı faâle ve a'zâ-yı muvakkateden mürekkebirdir.

Madde 4: Yurdun riyâseti Bahrîye Nâzırını uhdesinde olup reis-i sâniler Donanma-yı Hümâyûn kumandanı ile Osmanlı Donanma Cemiyeti reisidir.

Madde 5: A'zâ-yı müessese yurdun emr-i te'sis ve ta'limine muâvenet-i fîliyelere sebkât eden zevâtdır. Müessisin meyânına duhûle tâlib zevât def'âten elli lirâ-yı Osmanî te'diyesine mecbur ve ücret-i senevîye ile duhûliyeden muâf tutulur.

Madde 6: A'za-yı fahrîye, münhasırân mümaresât-ı bahrîye ile işigâl etmeyüb fahrîyen yurda müdavemet edecek veyâ yurda medâr-ı mefhâret olacak zevâtdan nürekkebirdir. A'zâ-yı fahrîyeden ücret-i duhûliye ahz ve istifâ olunmayub ancak ücret-i senevîye

³⁹ Zafer Toprak, “II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri”, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-532; Atabeyoğlu, **a.g.m.**, s. 1477-1479.

⁴⁰ Özçelik, **a.g.e.**, s. 294.

olmak üzere iki lira-yı Osmanî alınır. Misâfir ecnebî zabitanı fahrî a'zâ olarak kayd edilirler ve ücretden muâfdırlar.

Madde 7: A'zâ-yı faâle, bi-l-fiil mûmâresât ve riyâzât-ı bedeniye ile müştâgil ve yurdun münhâsırân muâmelât ve idâre-i dâhiliyesiyle vazife-dâr zevâtdan mürekkebirdir. Aza-yı faale yurda inkısaıbları anında bir defaya mahsus olmak üzere iki lira-yı Osmanî ücret-i duhûliye i'tâ ve iki lira-yı Osmanî ücret-i seneviye te'diye ederler. Bahrî ve Berrî muvazzaf ve mütekâid zabitan duhûliyeden muâfdırlar. Senevî bir lira i'tâ öderler.

Madde 8: Osmanlı ve ecnebî misâfirin yalnız bir ay için bil-intihâb a'za-yı muvakkâte nâmıyla yurda kayd ve kâbûl olunur. Bu gibi⁴¹ zevâtın yurd vesât-i maddiyesinden istifâdeleri tabii ise de müsâbakalara iştirâki hey'et-i idârenin müsâadesine mütevâkıfdir. A'zâ-yı muvakkate yurda intisâıbları anında def'âten yarım lira-yı Osmanî te'diyesine mecbur olub, intisâıblarını temdid talebinde buldukları takdirde ikinci ay için de ayrıca yarım lirâ-yı Osmanî te'diyesine mecbûr tutulur. A'zâ-yı muvakkatenin iki aydan fazla yurdda intisâıbları gayr-i caîzdir.

Hey'et-i İdâre

Madde 9: Yurdun bil-umûm muâmelât-ı cariye ve idâre-i dâhiliyesini murâkebe ve tedvir için teşkil olunan hey'et-i idâre bir reîs, bir reîs-i sâni, bir kapudan, iki kapudan muâvini, bir kâtib, bir kâtib muâvini, bir kasa-dâr ve bir idâre müdüründen mürekkebirdir.

Madde 10: Hey'et-i idâreden bir zât hasb-el-icâb üç aydan fazla vazifesinden infikâk ve bilâ-sebeb vazifesine devam eylemediği takdirde müsta'fî nazârıyla bakılarak yerine hey'et-i idârenin ekseriyet-i ârâsıyla diğeri biri intihâb olunur.

Madde 11: Hey'et-i idâreden isti'fâ şâyân-ı kabûl olub müsta'fî zevâtın yerine hey'et-i idârenin ekseriyet-i ârâsıyla diğeri biri ta'yin edilir.

Madde 12: Hey'et-i idâre â'zâ-yı faâle ve müesses meyânından bil-intihâb iki sene müddetle ifâ-yı vâzife eder. Ancak vezâif ve muâmelâtında hakkıyla muvaffak olabilmek için hey'et-i idârenin nısfından bir fazlası muvazzaf veyâ mütekâid zabitan-ı bahriyeden intihâb edilmek meşrûtdur.

Hey'et-i idârenin intihâbı

Madde 13: İki sene ifâ-yı vazife eylemek üzere mu'tâd olan ictimâ'-i umûmiyelerde nısfî kur'a ile ibkâen ve nısf-ı diğeri re'y-i

⁴¹ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-4001.

hâfi ile intihâb olunur. Her a'zâ bir re'y sahibi olup ictimâ'da isbât-ı vücûd etmeyenin i'tâ-yı re'yden mahrûm tutulur. Hey'et-i idâre â'zâlarının vezâifi ayrı ayrı tasrîh olunarak münferiden i'tâ-yı re'y meşrû olub bu sûretle ekseriyet-i ârâ kazanan zevât ber-vech-i meşrûh hey'et-i idâre meyânına idhâl ve re'yerin tasnifini müteâkib içtimâ-i umûmiyeye riyâset eden zât tarafından netice-i muâmelât hey'et-i umûmiyeye tebliğ edilir. Hey'et-i idâreden infisâl eden zât tekrâr intihâb olunabilir.⁴²

Hey'et-i Idâre'nin Müctemâ' ve Münferîd Vezâif ve Salâhiyeti

Madde 14: Hey'et-i idâre her ayın ilk Cum'a günü ictimâ' ederek yurdun bir aylık muâmelât-ı câriye-i umûmiyesini, varidât ve mesârifini tedkik ve bu bâbda ittihâz-ı mukarrerât eyler. Ancak yurdun ilk sene-i te'sisinde lüzûmu hâlinde her Cum'a günü içtimâ' edebilir.

Madde 15: Yurda duhûle talib a'zâ-yı müesses, fahriye ve muvakkatanın kabûlleri ile yurddan istifa ve ihrâç muâmelâtının tedkiki ve bu bâbda mukarrerât ittihâzı hey'et-i idârenin cümle-i vezâifindedir.

Madde 16: Yurd vesâitinin, eşyâ ve levâzımının hüsn-ü muhafâza ve idâresi, müsâbakalar ve yarışlar tertibi ve buna müteferri' program ve ta'limât tanzimi, ictimaât-ı umûmiyeye aid bil-umûm muâmelâtın icrâsı hey'et-i idâre vezâifi dâhilindedir.

Madde 17: Hey'et-i idâre a'zâlarının münferid vezâifi hey'et-i umûmiyenin taht-ı murâkebesindedir.

Madde 18: Hey'et-i idâre a'zâsından biri tarafından kâtibeye verilecek takrir üzerine hey'et-i idâre fevkâlâde ictimâ'a da'vet olunur.

Madde 19: Hey'et-i idâre reisi heyetin ictimâ'ında riyâset vazifesiyle mükellef olub müzâkerâtın mihver-i lâyıkında cereyânını te'min ve tâlimât-ı dâhiliyeye ve bil-umûm heyet-i idâre muhâberâtına vaz'-ı imzâ eder.

Madde 20: Kapudan'ın vezâifi: Kürek müsabakalarına iştirâk edecek yurd azâsının intihâbı ve bunların şerâit-i matlûbe dâhilinde yetiştirilmesini gerek idmanlar ve gerek yarışlar için isti'mâl olunacak sandalların tefrik ve ta'yini, azâların tenezzüh veya ta'limleri için hangi yatların muvâfık olacağını takdiri, yatların müsâbakalara iştirâki ve sınıflarına göre "ârâ" takdiri ile hey'et-i idârenin münakaşasına vaz'-ı yurdun yat, kotra, sandal, kik ve

⁴² TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-5001.

buna mümâsil vesâitin hüsn-i suretle muhâfaza ve idâresi ve azânın gemicilik ile me'lûfiyetlerini te'minen lâyıkiyla ta'limleri için ta'limâtname tertibi ve hey'et-i idârenin münâkaşasına vaz'ı, idâre müdürüyle bil-istişâre yatlar, sandallar ve diğer bil-umûm vesâit ve âlet ve edevâtın tamir etdirilmesi ve ta'mirlerine nezâret husûsundan ibâretdir. Tamirât husûsunda kapudan bir liraya kadar sarfiyâta me'zûn olub⁴³ fazla sarfiyât lüzûmunda bir raporla hey'et-i idârenin kararına havâle olunur. Kapudan bir kazâ vuku'unda hey'et-i idâreye mufassal bir rapor vermeğe ve eğer hasarât varsa derecâtını ale-t-tahmin beyân ve tazminât-ı husûsatda mütâlaatını dermeyân ve müsebbiblerini irâe eylemeğe mecbûrdur. Kapudan muâvinleri, kapudana muâvenetle mükellef olub gaybubetinde vazife-i vekâleti ifâ ederler.

Madde 21: Katib, senevî ve fevkâlâde ve hey'et-i idâre içtimâ'ındaki müzâkerât ve mukarrerâtı zabt ve defter-i mahsusuna kayd, hey'et-i idârenin hey'et-i umûmiyeye arz edeceği muâmelât ve mukarrerâta aid raporlar, tanzim, neşr ve i'lâmı mukarrer muâmelât-ı tahrir, yurdun dâhilî ve haricî muhâberatını te'min, varidât ve mesârifât makbuzlarını imlâ ve ashâbına irsâl vazifesiyle mükellefdir. Kâtib muâvini kâtibe muâvenetle mükellef olub, gaybubetinde vazife-i ketâbeti ifâ eder.

Madde 22: Kasa-dâr içtimâ-i senevîde hey'et-i umûmiyeye arz olunacak bir senelik varidât ve masârifât bilânçosunu tanzim, varidât-ı cibâyete ve masârifâtı defter-i mahsûsuna kayd ile mükellefdir. Varidât ve masârifâtı nâtik defâtir her ân için heyet-i idârenin murâkebesine tâbî' bulunur.

Madde 23: İdâre müdürü, yurdun bil-cümle vesâit-i maddîyesinin hüsn-i idâre ve muhafazasından mes'ûl olub, görmüş olduğu nekâyisi ve hasarâtı kapudan veya muâvinine rapor ederek ta'mirâtı muktezi eşyânın veya mübâyâasına lüzum görülen levâzımın bir fihrisini tanzim ve kapudanın veyâ hey'et-i idârenin kararıyla lüzûm görülen mübâyâatı icrâ ve demirbaş eşyâ ve levâzım defâtirini tahrirâtıyla mükellefdir.

İçtimâ'-i Umûmî

Madde 24: Her sene Mart ayının ilk Cum'â günü kaffe-i a'zâ hey'et-i idâre tarafından içtimâ'-i umûmiyeye da'vet olunur. İçtimâ'-i umûmiyeye riyâset edecek zât hey'et-i umûmiye tarafından re'y-i hafi ile intihâb olunur.

Madde 25: Â'zâ-yı müessese ve faâlenin lâ-ekâll rub'ı tarafından hey'et-i idâreye tahriren vâki' olan müracaât veya

⁴³ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-6001.

hey'et-i idâre tarafından lüzûmuna mebnî vâ'ki olan da'vet üzerine içtimâ'-ı fevkâl-âde akd edilebilir. İçtima'-ı fevkâl-âdenin⁴⁴ tarih-i in'ikâdi tarih-i mürâcaâtdan onbeş günü tecâvüz etmez.

Madde 26. Senevî ve fevkâl-âde içtimâ'atda icrâ-yı müzâkerât için â'zâ-yı müessese ve faâle nısfının isbât-ı vücud eylemesi meşrûtdur. İçtimâ'-ı umûmîde â'zâ-yı mevcûde hürri nisâbı bulmadığı takdirde hey'et-i idâre onbeş gün zarfında hey'et-i umûmîyeyi ikinci bir içtimâ'a da'vet eder. Bu ikinci içtimâ'da â'zâ-yı mevcûdenin mikdârı nazâr-ı dikkâte alınmaksızın icrâ-yı müzâkerât olunur. İçtimâ'-ı umûmîde isbât-ı vücûd eylemeyen â'zâların verilmiş olan karara hakk-ı i'tirâzları olmadığı gibi â'zâ-yı mevcûde de yalnız bir re'y sahibi olub diğeri tarafından re'y veremez.

Madde 27: İçtimâ'ât-ı umûmîde hâzır bulunan â'zâ-yı fahrîye ve muvakkate re'y vermek hakkına haiz değildir.

Madde 28: Senevî ve fevkâl-âde içtimâ'âtde mevzu'-bahs olunacak mevadd yevm-i içtimâ'dan onbeş gün evvel yurda ta'lik olunur. Mümkün ise rûznâme-i müzâkerât da'vetiye varakalarına leffen â'zâlara irsâl edilir. Senevî içtimâ'-ı umûmîde geçen senenin kâffe-i hesâbatı tedkik edilerek bûdce tevazûn etdirilir.

Te'diyât

Madde 29: Ücret-i senevî; her sene kânun-ı sâni ayı zarfında ve ücret-i duhûliye i'tâsının mecbur olan â'zâlardan yurda kayd ve kabûlleri ânında ahz ve istifâ olunur.

Madde 30. Ücûrâtın bir aydan fazla te'hîr-i tediyesi gayr-ı caîzdir. Te'diyâtını bir aydan ziyâde te'hîr eden â'zâ veya â'zâlara ihtârname yazılır ve iki aya kadar te'diye-i deyn etmeyen â'zâlar yurddan istifâ etmiş add olunur.

Madde 31: Â'zâlardan ahz ve istifâ olunan ücûrâta mukâbil hey'et-i idâre mühriyle mühürlü ve kasa-dârın imzâsıyla musaddak bir makbuz senedi i'tâ edilir.

Sûret-i Kabûl, İsti'fâ ve İhrâc

Madde 32: Yurda duhûle tâlib zevât, tâleb eylediği â'zâlığın nev'ini tasrîh ederek tahrîren hey'et-i idâreye mürâcaât eder. Taliblerin yurda âdem-i kabûllerinde hakk-ı i'tirâzları olamaz.

Madde 33: Yurda â'zâ-yı faâla olarak duhûle talib zevâtın â'zâ-yı muvakkate ve fahrîye hâric olmak üzere diğeri iki⁴⁵ â'zâ

⁴⁴ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-7001.

⁴⁵ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-8001.

tarafından tavsiye olunması ve tavsiye eden zevât ile tâlibin tahrîren kâtibe müracâat eylemesi meşrûtdur. Tâlibin âdem-i kabûlünde tavsiye eden zevâtın hakk-ı i'tirâzları yoktur.

Madde 34. Osmanlı Denizcilik Yurdu'ndan isti'fâ arzûsunda bulunan â'zâlar tahrîren hey'et-i idâreye müracaât etmelidirler. İstifâ eden zevâta te'diye etmiş oldukları ücret-i duhûliye ve senevîye iâde olunmaz. Yurdun esbâb-ı gayr-ı muhikkaya müsteniden istifâ eden zevât tekrar yurda kabûl edilmez.

Madde 35: Hasb-el-icâb bir seneden fazla yurda devam edemeyecek zevât, tahrîren hey'et-i idâreye müracaât eylediği takdirde o müddet için me'zûn add olunur. Â'zâ-yı me'zûne yurda avdetlerinde tekrar ücret-i duhûliye ahz olunmayarak yalnız avdet eylediği sene dâhil olmak üzere ücret-i senevîye-i mu'tâde istifâ edilir. Müddet-i me'zûniyet üç seneyi tecâvüz edemez.

Madde 36: Âdâb ve mua'şeret-i umûmîyeye mugâyir hareketde bulunan herhangi â'zâ hey'et-i idâre kararıyla yurddan ihrâc edilebilir. Mezkûr â'zânın verilmiş olan karar aleyhinde iştikâyâ hakkı yoktur. Vermiş olduğu duhûliye ve senelik ücûrât kendisine iâde edilmez.

Teferru'ât

Madde 37: Yurdun reisi yurd nizamât-ı dâhiliyesiyle muhâberât-ı hariciyeye vâz'-ı imzâ eder. Yurdun hârice karşı mümessilidir.

Madde 38: Osmanlı Denizcilik Yurdu, sırf ictimâ'i bir yurd olup siyâsetle iştigâl etmez.

Madde 39: Yurdun kendisine mahsûs bir alâmet-i farîkâsı olup yurda dâhil olmayan veyâ yurda dâhil olup da istikrâ sûretiyle hârice verilmiş olan merâkîb-i mezkûr alâmet-i farîkâyı keşîde edemez. Birinci, ikinci reisler ve â'zâ-yı müessese ile hey'et-i idârenin kendilerine mahsûs forsları vardır.

Madde 40: Kazâ vukû'u müstesnâ olmak üzere diğer bil-umûm hasârât müsebbibinden tazmin olunur. Hasârâtın derecât ve tarz-ı vuku'ünü nâtik kapudan raporuna müsteniden tazminât ve suret-i vak'aya mütedâir mu'âmelât hakkında ittihâz-ı mukarrerât hey'et-i idârenin cümle-i vezâif ve salâhiyetindedir.⁴⁶

Madde 41: Yurdun mu'âmelâtına aid mütalâat veyâ herhangi bir sebebdan dolayı vâki' olan şikâyât tahrîren hey'et-i idâreye verilir.

⁴⁶ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-9001.

Madde 42: İşbu nizâmnâmenin herhangi bir maddesinin tefsir-i maânisi veyâ sûret-i tatbîki hakkında ihtilâf-ı efkâr zuhûrunda meşkûk olan madde veyâ meraddın tefsîrine hey'et-i idâre salâhiyetdârdır. Hey'et-i idârenin bu bâbdaki mukarrerâtı defter-i mahsûsuna kayd ve bil-umûm muâmelât-ı âtiye hakkında yurda düstûr ittihâz ve muktezâsına göre icrâ-yı âmel olunur.

Madde 43: İşbu nizâmnâme mevaddından herhangi birinin tebdîl veyâ ta'dili senevî ictimâ'-ı umûmî mevki'-i münâkaşaya vaz' edilir. Teklif olunan tebeddülât hakkında tafsilât tahrîren ictimâ'-ı seneviden lâ-ekall bir ay evvel kâtibe i'tâ ve ictimâ'-ı senevî rûznâmçe-i müzâkerâtına idhâl olunur.

Madde 44: Yurd â'zâlarının yurd nâmına kazanmış oldukları müsâbakalardan alınan vesâir hedâya yurda aiddir. Fakat husûsî yarışlarda herkesin kazandığı mükâfât şahsına münhasırdır.

Madde 45: Yurdun kütüphânesi hey'et-i idâre nezâreti tahtında â'zâdan ehl bir zât tarafından idâre edilir.

Madde 46: Riyâzât, mûmâresât ve müsâbakat-ı bahriyenin muntazam ve yeknesâk bir tarzda cereyânını te'min için bir "Birlik Hey'eti" teşkil edilecektir.

Madde 47: "Birlik Hey'eti" birliğe dâhil olan bahri kulüblerin beherinden müntehib birer â'zâ ile yurdun hey'et-i idâresinden mürekkebdir. İşbu hey'et yalnız birlik muâmelât-ı carîyesine aid husûsatda yurdun hey'et-i idâresi ma'rifetiyle lüzûm görüldükçe ictimâ'a da'vet olunur.

Madde 48: Bu nizâmnâmenin kabûlü ve yurdun te'sisi tarihinden itibâren bahriye gücü ilgâ ve mâlik olduğu vesâit yurda devr olunacaktır.

Madde 49: Yurd fesh olunacağı takdirde denizde ve karadaki kâffe vesâit ve eşyâ Bahriye Nezâreti'ne teslim edilecektir.⁴⁷

Osmanlı Denizcilik Yurdu, yüzme sporları başta olmak üzere kürek ve yelken dallarında pek çok yarışma düzenlemiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk yüzme faaliyeti, Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Bahriye'de askeri bir eğitim şeklinde verilen yüzme dersleri ile başlamıştır. Gerçek anlamda yüzme sporu konusunda ilk ders Galatasaray Lisesi Jimnastik öğretmeni M. Moiroux tarafından verilmiştir. Bununla birlikte modern anlamda ilk yüzme spor faaliyeti ise 1910'da İstanbul'a yerleşmiş İngiliz ailelerin kendi aralarında yapmış oldukları gösteriler olmuştur. Kadıköy'de ikamet eden ve Fenerbahçe Spor Kulübü'nün de üyeleri olan Selahaddin (Türsen) Bey

⁴⁷ TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-10001.

mukavemette, Said Selahaddin (Cihanoğlu) Bey süratte ve Kemal Bey ise trampelen atlamada, ilk başarılı sporcular arasında yer almıştır. Aynı yıllarda Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü ve Galatasaray Kulübü bünyesi içerisinde yüzme faaliyetleri başlamış ve birçok genç yüzücü yetiştirilmiştir.

Yüzme yarışlarında olduğu gibi İstanbul'da ilk yelken ve kürek yarışları da İngiliz aileler arasında yapılmıştır. 1910'da İngilizler tarafından başlatılan bu spor yine onlar tarafından geliştirilmiş ve Moda, Büyükkada Makriköy (Bakırköy) de yelken kulüpleri kurulmuştur. Türk sularında Gayrimüslimlerce bu yarışlar yapılırken asker, sivil Türk gençleri yalnızca onları izlemekle yetinmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde ilk deniz yarışları, 7 Eylül 1913'te İstanbul Moda Koyu'nda yapılmış ve Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin organize ettiği bu yarışmalar, Padişah V. Mehmet Reşat'ın himayelerinde gerçekleşmiştir.⁴⁸ Bu etkinlik, zengin bir program dâhilinde 23 yarışma şeklinde yapılmıştır. Bu yarışlara Fransız, İngiliz, Alman, Amerikan İtalya kruvazör filikaları ile İstanbul ve Galatasaray Sultanisi öğrencileri katılmışlardır.⁴⁹ İngiliz Yat Kulübü'nden ödünç aldıkları teknelerle bu etkinliğe katılan öğrencilerin yarışları ilgiyle izlenmiştir.⁵⁰

Osmanlı Donanma Cemiyeti Denizcilik Yurdu, ikinci büyük deniz şenliğini 24 Ağustos 1917'de İstanbul Heybeliada'da gerçekleştirmiştir. Padişah V. Mehmet Reşat'ın himayesinde yapılan bu şenliklere kulüpler arasında yapılan yarışlar damga vurmuştur. Bu şenliklere Padişahın bizzat katılması yarışmalara olan ilgiyi arttırmış ve yardım amaçlı düzenlenen bu etkinlikte büyük nakdi gelir elde edilmiştir. Cemiyet elde ettiği gelirlerin büyük bölümünü, deniz sporlarının gelişimine katkıda bulunan spor kulüplerine tahsis etmiştir. Cemiyetten aylık tahsisat alan spor kulüpleri arasında Haliç İdman Kulübü, İdman Yurdu⁵¹, Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü⁵², Fenerbahçe Spor Kulübü⁵³, Bahriye Gücü Spor Kulübü,

⁴⁸ **TİTE Arşivi**, K. 286, G. 4, B. 3; Moda'da yapılan bu yarışlara katılmak üzere Kala-i Sultaniye'deki filika ve kayıkların, İstanbul'a getirileceğine dair yazışmalar için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 281, G. 39, B. 2.

⁴⁹ 31 Haziran 1913 tarihinde Moda yarış Komitesi ve Uzunçayır At Koşusu Komitesi, Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne gönderdikleri yazıda, bu yarışlardan elde edilecek hasılatın Kürek Kulübü'nün tesisinde kullanılmasını talep etmişlerdir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 237, G. 18, B. 2.

⁵⁰ Beykoz'da yapılacak kayık yarışları için Yarış Heyeti Reisi Şevki Beye çadır verilmesini isteyen yazı için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 281, G. 5, B. 3.

⁵¹ 3 Temmuz 1913 tarihinde İdman Yurdu, Osmanlı Donanma Cemiyeti himayesi altına alınmıştır. Bu arada İstanbul'da düzenlenen yarış hasılatının yurda verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 10, B. 5.

⁵² 17 Temmuz 1913 tarihli resmi belgede, Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün Osmanlı Donanma Cemiyeti'ni Gençlik Şubesi'nin açılışına davet ettiği ve kulübün

Donanma Gücü, Altınordu İdman Yurdu, Türk Gücü ve Vefa Yurdu yer almaktadır.⁵⁴

Kuruluş Nizamnamesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışan, birçok savaş gemisinin alımında büyük pay sahibi olan Donanma Cemiyeti, 2 Şubat 1919 tarihinde önce Bahriye Nezareti'ne bağlanmış ve arkasından 2 Mayıs 1919'da çıkarılan bir kararname ile feshedilmiştir.⁵⁵

Sonuç

Osmanlı Donanma Cemiyeti, devletin denizcilik alanındaki eksikliklerini gidermek ve güçlü bir donanma vücuda getirmek amacıyla gönüllü Müslüman ve Gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının girişimleriyle kurulmuştur. Kuruluşundan itibaren hızlı bir şekilde örgütlenen ve ülke genelinde yaygınlık kazanan Cemiyet, askeri, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel pek çok etkinlik düzenleyerek aynı ve nakdi büyük gelirler elde etmiştir. Bu gelirlerle torpido muhrip, savaş ve nakliye gemisi, askeri mühimmat, hastane malzemeleri satın alarak, hem donanmanın hem de ticaret filosunun gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Bu çalışmalarını zamanla devletçe de desteklenmiş, hem padişahın hem de Hükümetin desteği alan Cemiyet, bağış kampanyasını büyük bir rahatlıkla sürdürmüştür. Kültür hizmetlerine duyarsız kalmayan Cemiyet, donanma mecmuası, düstur gibi pek çok kitap ve risalenin basımını üstlenmiştir. Tiyatro ve sinema gösterileri yapan, temsiller düzenleyen Cemiyet, çeşitli konser, balo ve konferanslarla halkın tümüne ulaşmayı başarmıştır. Denizcilik ve havacılık konusunda eğitim almak amacıyla birçok öğrenciyi yurt dışına göndermiştir. Düzenlediği çeşitli spor müsabakalarıyla yüksek miktarlarda gelir elde etmiştir.

Bu dönemde siyasal ve toplumsal alanda genç neslin beden terbiyesi ve spor aracılığı ile eğitilmesi düşünülmüş, itaatkâr, atik ve milliyetçi değerler ile şekillendirilmiş bireylerden oluşan şuurlu ve kuvvetli bir millet meydana getirilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türk gençlerine deniz ve denizciliği sevdirmek amacıyla Osmanlı Donanma Cemiyeti bünyesinde içerisinde kurulan Denizcilik Yurdu, deniz sporları başta olmak üzere, at

Donanma Cemiyeti himayesi altına alınması ve tahsisat talebinde bulunduğu görülmektedir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11.

⁵³ Osmanlı Donanma Cemiyeti'nin kulüplere yaptığı yardımlar üzerine Fenerbahçe Spor Kulübü, Donanma Cemiyeti'ne bir teşekkür yazısı göndermiş ve kendilerine yapılan nakdi yardımların devam etmesini talep etmiştir. Bkz., **TİTE Arşivi**, K. 225, G. 11, B. 11.

⁵⁴ Özçelik, **a.g.e.**, s. 294.

⁵⁵ Tarık Zafer Tunaya, **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969, s. 449; Gök, **a.g.e.**, s. VII.

koşusu, kayak, bisiklet, güreş, futbol gibi çok çeşitli dallarda Türk sporuna büyük destek vermiştir. Aynı ve nakdi yardımlarla önemli bir bütçeye sahip olan Cemiyet, kısa süre içerisinde ülke çapında ve yurt dışında teşkilatını genişletmiştir. Faaliyetlerini Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar devam ettiren Cemiyet, savaş sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile etkinliğini yitirmiştir. Mütareke döneminde Cemiyet ve üyelerine karşı Hükümet nezdinde başlatılan olumsuz propagandalar ve yolsuzluk iddiaları, Cemiyetin feshedilme sürecini hızlandırmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Donanma Cemiyeti, 2 Şubat 1919'da Bahriye Nezareti'ne devredilerek tarih sahnesinden çekilmiştir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü,

TİTE Arşivi, K. 21, G. 4, B. 26.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-1a 001.

TİTE Arşivi, K. 223, G. 21, B. 21-2001.

TİTE Arşivi, K. 225, G. 10, B. 5.

TİTE Arşivi, K. 225, G. 11, B. 11.

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-001.

TİTE Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4-1001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-10001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-4001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-5001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-6001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-7001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-8001.

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-9001.

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-3001.

TİTE Arşivi, K. 235, G. 16, B. 16-4001.

TİTE Arşivi, K. 236, G. 9, B. 9-9.

TİTE Arşivi, K. 237, G. 18, B. 2.

TİTE Arşivi, K. 237, G. 29, B. 54.

TİTE Arşivi, K. 261, G. 9, B. 8.

TİTE Arşivi, K. 270, G. 18, B. 6.

TİTE Arşivi, K. 274, G. 5, B. 5.

TİTE Arşivi, K. 276, G. 38, B. 8.

TİTE Arşivi, K. 280, G. 10, B. 6.

TİTE Arşivi, K. 281, G. 39, B. 2.

TİTE Arşivi, K. 281, G. 5, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 282, G. 13, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 286, G. 4, B. 3.

TİTE Arşivi, K. 292, G. 15, B. 3.

Resmi Yayınlar

Düstur, “7 Zilhicce 1293 Tarihli Kanunu Esasi'nin Bazı Mevaddı Muaddelesine Dair Kanun”, İkinci Tertip, Cilt 1, (8 Ağustos 1909), s. 638-644.

Kitaplar

İğdemir, Uluğ, **Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2009.

Tunaya, Tarık Zafer, **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, 2. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1969.

Türk Silahlı Kuvvetleri Osmanlı Devri 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı, Cilt III, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

Yıldız, Gültekin, **Dünya Savaş Tarihi, Osmanlı Askeri Tarihi, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)**, (Ed.), Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

Makaleler

Arslan, Zehra, “1909 Tarihli Cemiyetler Kanunu Üzerinde Meclis-i Mebusan'da Yapılan Müzakereler ve Cemiyetlerin Yapılanmasında İttihat ve Terakki Örneği”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 11, (İlkbahar 2010), s. 57-72.

- Aysal, Necdet, “Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 50, (2017), s. 1-23.
- _____, “Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Sayı 62, (Bahar 2018), s. 417-426.
- Bulut, Sedef, "Donanma-yı Muavenet-i Milliye Cemiyeti: İzmit Müstakil Livası Şubesi'nin Çalışmaları", **Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli, 2016, s. 959-967.
- Can Tunalı, Ayten, “Aydın Vilayetinde Donanma Cemiyeti’ne Yapılan Yardımlarla İlgili Bir Belge”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 25, Sayı 39 (2006), s. 161-169.
- Canşen, Efkan, “Türkiye Cumhuriyetinin Spor Politikaları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, (Haziran 2015), s. 33-48.
- Çelebi, Nurhayat, , Hatice Tezer Asan, Engin Asan, “Meşrutiyet Döneminde Asker-Vatandaş Yetiştirme Anlayışı Çerçevesinde Paramiliter Gençlik Örgütleri”, **Journal of History Culture and Art Research**, Cilt 7, Sayı 2, (2018), s. 502-514.
- Dever, Ayhan, Ahmet İslam, “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 5, (2015), s. 46-61.
- Diñçer, Hasan, “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti’nin Kültürel Faaliyetleri”, **Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 30, (2016), s. 474-495.
- Eraslan, Levent, Umut C. Karadoğan, “Osmanlı Devleti’nin Modernleşme Sürecinde Eğitim Temalı İlk Gençlik Örgütlenmeleri”, **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, Yıl 1, Cilt 1, Sayı 1, (2013), s. 46-67.
- Ercan, Gamze, Tülay Ercoşkun, “Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti’nin Diyarbakır Hanımlar Şubesinin Kuruluşu ve Faaliyetleri (Aralık 1910-Ocak 1911)”, **Tarih Araştırmaları Dergisi (TAD)**, Cilt 37, Sayı 64, (Eylül 2018), s. 309-322.
- Gök, Nurşen, “Donanma Cemiyeti’nin Anadolu’da Örgütlenmesine İlişkin Gözlemler”, **DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 27, Sayı 43, (2008), s. 77-93.
- Gündüz, Mustafa, “II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi, Eğitim ve Öğrenci Dernekleri (I)”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 5, Sayı 2, (İlkbahar 2010), s. 1088-1120.

- Kaya, Asil, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Türk Gençliğinin Örgütsel ve Düşünsel Gelişimi", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 19, Sayı 39, (Güz 2019), s. 589-612.
- Lale, Aybala; Kaymaz Mert, Melek, "Türk Sivil Toplumunun Tarihi Gelişimi: Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Mukayeseli Bir Analiz (1839)", **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt 5, Sayı 49, (Kasım 2019), s. 6390-6399.
- Zelyurt, Mert Kerem, "Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e", **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 8, Sayı 2 (2013), s. 1461-1478.

Sürelî Yayınlar

Tanin

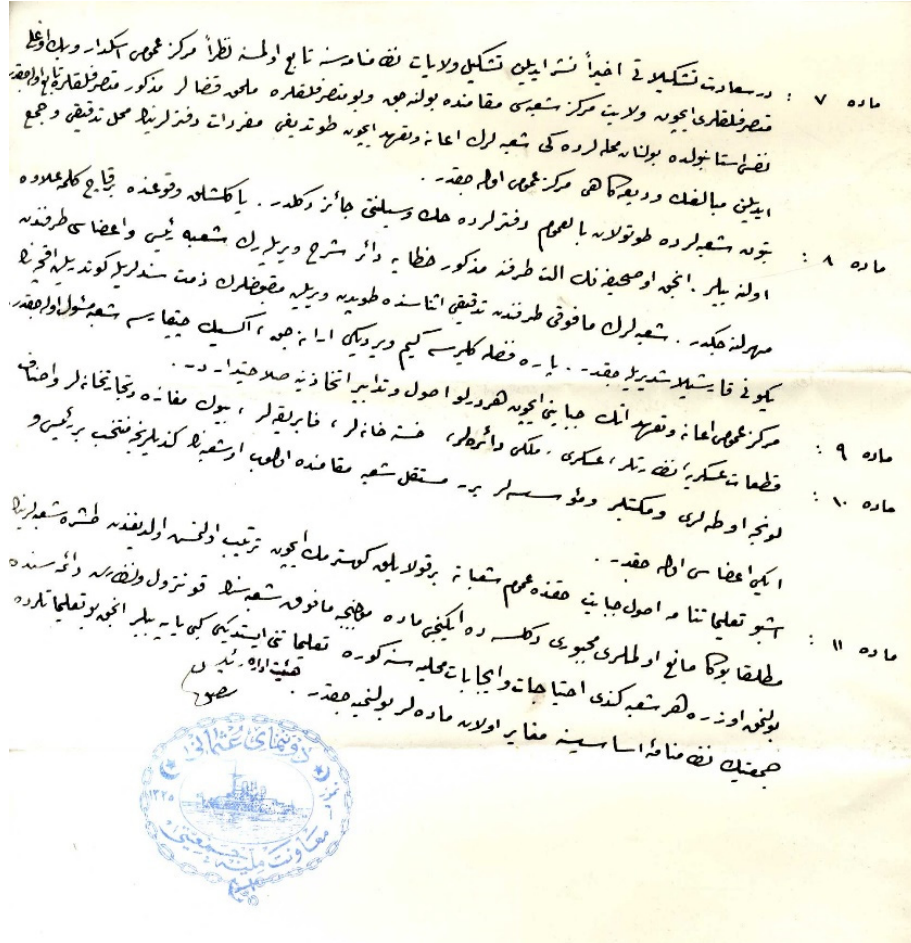
Donanma Mecmuası

Tezler

- Çakmaktepe, Zehra, **Donanma Mecmuası**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002.
- Gök, Nurşen, **Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- Özçelik, Selahattin, **Donanma Cemiyeti**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987.
- Sivaz, Bayram Ali, **İttihat ve Terakki Partisi'nin Beden Eğitimi ve Spor Politikaları ve Uygulamaları**, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016.

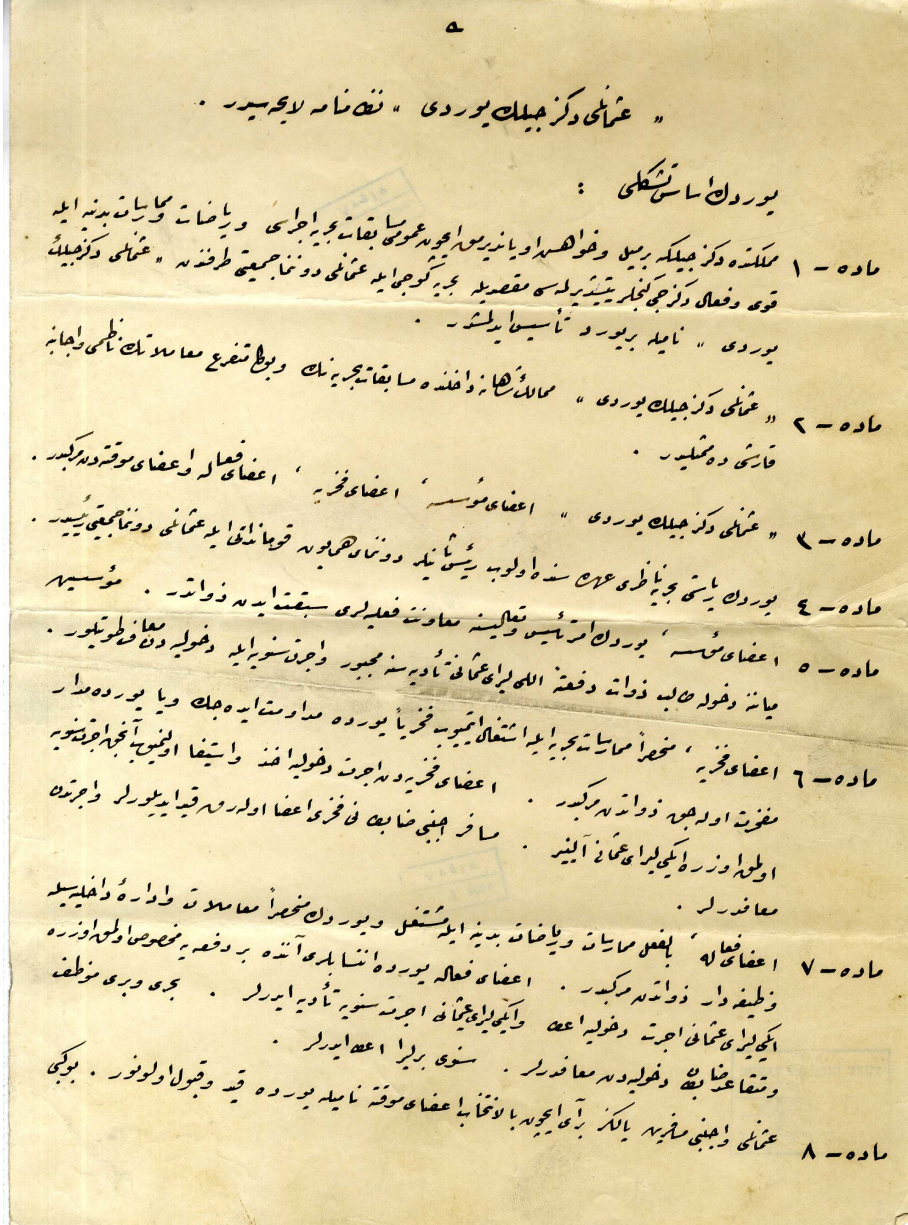
Ansiklopediler ve Sözlükler

- Atabeyoğlu, Cem, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Spor", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1474-1518.
- Toprak, Zafer, "1909 Cemiyetler Kanunu", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 205-208.
- _____, "II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 531-536.

“Donanma-yi Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti, Cibâyet Talimatnâmesi'dir”
 Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 231, G. 4, B. 4001; K. 231, G. 4, B. 4-

EK-2

“Osmanlı Denizcilik Yurdu Talimatname Layihası’dır”

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-4001

EK-3

ذواتک یورد و رابطہ مادہ سندن استفادہ لری طبعی ایسه و به نظر راسته الی هیئت اداره نک مساعده
 متوقفدر . اعضای موقته یورد و انتسابی آنده و فقهه یاریم لرای عثمانی تاویر سنه مجبور اولوب
 انتسابی تمدیر طلبنه قبوله قاری تقدیرده کنجی ایجه و آریجه یاریم لرای عثمانی تاویر سنه مجبور اولوب .
 اعضای موقته نک ایکی ایده فضلہ یورد و انتسابی غیر جائزور .

هیئت اداره :

ماده - ۹ یوردک لعموم مساعده جاریه و اداره داخله سی راجبه و تدویر ایجه تشکیل اولون هیئت اداره برین
 برینک برینک اولوب ایکی قیودک معاضی ، برابته ، برابته معاضی ، برابته دار و برابته معاضی
 مرکبدر .

ماده - ۱۰ هیئت اداره ده بر ذاته سبب لایجاب و ایچ ایده فضلہ وظیفه سندن انقطاع و یا بلا سبب وظیفه
 دوام ایلمک تقدیرده مستغنا نظریه باقیدر لر برینه هیئت اداره نک اکثریت آریسه دیکر بر انتخاب
 اولونور .

ماده - ۱۱ هیئت اداره ده مستغنا سبب قبول اولوبه مستغنا ذواتک برینه هیئت اداره نک اکثریت آریسه
 دیکر بر تعیین ایلیور .

ماده - ۱۲ هیئت اداره اعضای فعاله و مؤسسہ یا ندره بلا انتخاب ایکی سنه مدتہ ایضای وظیفه ایلیور . آنجیره
 وظایف و مساعده هقیقه موخر اولوب ایلمک ایچون هیئت اداره نک نصفه بر فضلہ موظف
 و استقاعده ضابطه ن عجزی ده انتخاب ایلمک مشروطدر .

هیئت اداره انتخابی :

ماده - ۱۳ هیئت اداره ایچ سنه ایضای وظیفه ایلمک اوزره مفاد اولوب جمعی عمومی یورده نصفه تعاضله ایضا
 و نصفه دیکر ای نصفه ایله انتخاب اولونور . هر اعضا بر ای طایفه ایله اجتماعه اثباته و وجود
 ایتمک لایحه ای ایچون مجرم طویلیور . هیئت اداره اعضا لریک و نفع آری برینک اولونور
 مختصراً اعطای رای مشروط اولوبه بوسورنم اکثریت آل قازانامه ذوات بروجه شروع
 هیئت اداره مایه احوال و ایدرک تفضیله تناسیبه اجتماع عمومی ایسه ایده ذات طریقه نه نتیجه
 مساعده هیئت عمومی تبلیغ ایلیور . هیئت اداره ده انفعال ایده ذات سبب انتخاب اولونور .

EK-4

هئیت اداره نك مجتمع و منفرد لطائف و صلاحتی :

ماده - ۱۶ هئیت اداره هر يك املك جمع كوفی اجتماع ایده رك بوردك بر ایلمو معادون جاریه عمومی كی ، واردات و معافاتی تغییر و بوابه اتخاذ مقررات ایله . آنچه بوردك املك شه نهیسنده لزومی هانده له جمع كوفی اجتماع ایده بیلور .

ماده - ۱۵ بورد و فوولون بل اعفای شهیسه ، تخمیر و موقته نك قبولی ایده بورد و له استغفا و اخراج معادون له تیقه و بوابه مقررات اتخاذی هئیت اداره نك جمده ذمه نكندور .

ماده - ۱۶ بورد و اطفالك ، انبیا و لوازمك همساقطه اداره سی ، سابقه كر و یاریله تریبی و بل متفع بریغام تعلیمات نكلیه ، اجتماعات عمومیه عامه له عموم معادونك اجلیسه هئیت اداره و ذمه نكده هانده .

ماده - ۱۷ هئیت اداره اعضاء له منفرد و لطائف هئیت عمومی نك تحت مراقبه نكده در .

ماده - ۱۸ هئیت اداره اعضاء له بر طرفه نكته و برید بهر تقدیر و وزیریه هئیت اداره فوول و له اجتماع و عون و انهور .

ماده - ۱۹ هئیت اداره سی ، هئیتك اعتبار نكده یانته و طیفه سید كطفه اولوب نك اكر له محور لا قیقه جاریه نكده و تعلیمات و اقلیه و له عموم هئیت اداره نك خیارته وضع معافاید . ربه نك غیر نكده سی نكده

ماده - ۲۰ قیودانك و ذمه نكده : كوره نك سابقه نك اشتراك ایده هك بورد و اعضاء له اتحایی و بوندرنك اطفال مطابقه و فئیده شهید لسه كرك او مانده و كرك یاریله اجیره استعمال اولوب شه ذمه الاك تغییر و تیقه نك اعضاء له تزه و یا تعلیماتی اجیره هك یاطارك بوفو اوله هئیتك تقدیره ، یاطارك سابقه نك اشتراكی و ضلعیه كوره " آلا " تقدیر یاطارك هئیت اداره نك ناقسه نكده وضع و بوردنك یاط " قوطره " ضلال ، كلك و بولا معافی و اطفالك همساقطه اداره سی ناقسه نكده وضع اداره ایله مالوفیلدی تا میا لا قیله تعلیماتی اجیره تعلیماتیه تریبی و هئیت اداره نك ناقسه نكده وضع اداره مدیریم بالاستاره ایله ضلال و دیدك له عموم و اطفالك و آلا و اوله تغییر ایلیسه و تقدیریه نكده نكده صلاحتیه عبارتور . تقدیرات فصوصده قیودانه بر ایله قدر صرفیاته مأذونه ههیب

EK-5

مذهب صرفاً لزومده بر ایوبله هیئت اداره نک قرآنیه اولونور . قبوله بر قضا و قوعنده
 هیئت اداره ن فصل بر ایوبله ویرنگه و اگر فسادات وارسه و جانی علی التعمیر بیاه و تقنیناً قیاسنده
 مصارعاتی در میانه و سایر خیارات ایله مکمل مجبورور . قبوله معاونیه ، قبوله معاونیه
 مکلف اولوب غیبتده وظیفه و طالتی ایضا ایدرل .

ماده - ۴۱ : سنی و فقهی العاده و هیئت اداره ایضا عاقله که نکالات و مقرراتی ضبط و دفتر مخصوص قید
 هیئت اداره له هیئت عمومی بر عهد ایله هیئت معاونت و مقرراته عاقله ایوبله نایلم ، نشر و اعلامی
 مقرر معاصاتی تحریر ، یوردک داخلی و خارجی منابری تأمیر ، واردات و مصارفات مخصوصی املا
 و صحابه ارسال و لطیفه مکلفدر . مابته معاونی ، مابته معاونیه مکلف و هیئت غیبتده وظیفه کاتبی
 ایضا ایدر .

ماده - ۴۲ : اجتماع سنویه هیئت عمومی بر عهد اولونور هر بر سنه نک واردات و مصارفات بدو مخصوصی
 قایلیم و ارداتی هبات و مصارفات و دفتر مخصوص قید ایله مکلفدر .
 واردات و مصارفاتی نظاره قائله هر ایه ایچیره هیئت اداره له مراقبه سنه تابع اولونور .

ماده - ۴۳ : اداره مدیری یوردک بیلیم و ایلطه مادیه نکه همه اداره و محافظه سنه سول هلهیه کورسه اولدینیه
 نقایسی ضارقی قبولانه و یا معاونت ایوبله رن تغییراتی مقتضی ایسایله و یا مابعد سنه لزوم کولیه
 لوازم بفرستی نایلم و قبولانه و یا هیئت اداره له قراریله لزوم کولیه مابعدی اجل و تمبر بیه
 ایسایه لوازم دفاتری تحریر ایله مکلفدر .

اجتماع عمومی :

ماده - ۴۴ : هر سنه مارت آیلک جمعه کونی لاقه اعضا هیئت اداره طرفنده اجتماع عمومی دعوت اولونور . اجتماع
 عمومی ریاسته ایله بیک ذات هیئت عمومی طرفنده رای قضا ایله انتخاب اولونور .

ماده - ۴۵ : اعضا مؤسسه فعاله له لاقه ربعی طرفنده هیئت اداره یه تحریر و اقواله لاجتماعه و یا هیئت اداره
 طرفنده لزومه منج و اقواله دعوت اولونور سنه اجتماع طرفنده عقد ایله بیلیر . اجتماع ضمیمه ده له

EK-6

تاریخ انعقاد هیأت تاریخ مراجهت و بدیهه کوی تجاوز ایتمز .
 ماده - ۴۶ سنوی ویا فوری العاده ایتمیا عاده اجوی مذاکرات ایجهه اعضای مؤسس وفعالہ فضیلت اثبات ووجود المبرور
 اجتماع عمومی و اعضای مبرورہ ہر زمانہ بولینگی تقییر و کھینے ادارہ و بدیهه کوی طرفہ کھینے عمومی
 ایتمی اجتماع عمومی ایتمز . و بولینگی اجتماع مبرورہ لا مقدار نظر وقت انعقاد اجوی
 مذاکرات اولنور . اجتماع عمومی اثبات و وجود ایتمیا مبرورہ و بدیهه کوی طرفہ کھینے
 اولینگی اجتماع مبرورہ و یا کوز بررای طبع اولوب و بدیهه کوی طرفہ کھینے رأی و بدیهه کوی
 اجتماع عمومی و حاضر بولنا مبرورہ اجتماع عمومی و موقت رأی و بدیهه کوی طرفہ کھینے ہار و کلدر .
 ماده - ۴۷ سنوی و فوری العاده اجتماع مبرورہ موضوع جنہ اولوب ہر اولوب اجتماع مبرورہ و بدیهه کوی طرفہ کھینے
 ماده - ۴۸ تقییر اولنور . و کوز بررای روزنامہ مذاکرات و عوتی و رتولینہ لقا اعضا ہر اولوب ایتمی
 سنوی اجتماع عمومی کوز بررای کوز ہر زمانہ تقییر ایتمی کوز ہر زمانہ ایتمی
تادیات :
 ماده - ۴۹ اجرت سنوی ؛ ہر نہ کوز ہر زمانہ ایتمی طرفہ واجبتہ و فوری ؛ اعضا ہر اولوب اعضا مبرورہ
 قید و قبول ہی آندہ لقا و استفا اولنور .
 ماده - ۵۰ اجرت لقا برآیدہ فضیلت ایتمی کوز ہر زمانہ . تادیات لقا برآیدہ زیادہ ایتمی اعضا و اعضا
 اعضا لقا برآیدہ و ایتمی کوز ہر زمانہ و بدیهه کوی اعضا مبرورہ استفا ایتمی کوز ہر زمانہ .
 ماده - ۵۱ اعضا مبرورہ لقا و استفا اولنا ہر زمانہ مقابلہ کھینے ادارہ مبرورہ مہرلی و خاصہ لقا اعضا
 صدرہ بقیصر سنوی اعطا ایتمی .
صورۃ قبول ، استفا و خراج :
 ماده - ۵۲ مبرورہ و فوری طلب ذواتہ ؛ طلب ایتمی اعضا لقا نفعی تقییر ایتمی کوز ہر زمانہ کوز ہر زمانہ
 مراجهت ایتمی . طلب ذواتہ مبرورہ عدم قبول ہر زمانہ لقا اعضا مبرورہ اولنور .
 ماده - ۵۳ مبرورہ اعضا فعالہ اولنور و فوری طلب ذواتہ اعضا موقتہ و خراج لقا مبرورہ اولنور و بدیهه کوی

EK-7

اعضا طرفندہ توجیہ والنسی و توجیہ ایدہ ذواتہ ایدہ لایک تحیراً کاتبہ مراجعتہ ایتمہ کس و لیدر .
 طلبک عدم قبولندہ توجیہ ایدہ ذواتہ ہوا اعتراضی یوتدر .
 ماده - ۴۴ عثمانی ذکر جلیک یورودہ استعفا آرزوسندہ بولناک اعضا تحیراً ہیئتہ ادارہ یہ مراجعتہ ایتمہ کس .
 استعفا ایدہ ذواتہ آدیہ اتمہ اولدیجی جوتہ و فولیہ و سنویہ اعادہ اولماز . یورودہ سبایجی تحقیر
 مستناً استعفا ایدہ ذواتہ تکرار یورودہ قبول ایکن .
 ماده - ۴۵ سبایجی بئسنہ دنہ قفلہ یورودہ دوام ایدہ یہ جلیک ذواتہ تحیراً ہیئتہ ادارہ یہ مراجعتہ ایتمہ کس
 تقدیرده او مدتہ ایچینہ مآذونہ عد اولنور . اعضای مآذونہ یورودہ عودتہ کس کس
 و فولیہ اقد اولدیجی یورودہ یالک عودت ایتمہ کس و فولیہ اولدیجی اورده اجوت سنویہ مقادہ استعفا
 ایلمک . مدتہ مآذونیتہ اوچ سنہ یی تجاوز ایدہ من .
 ماده - ۴۶ آدیہ معاشیہ عمومیہ معیار قلمیہ بولناک لکھی اعضای هیئتہ ادارہ قرابیلہ یورودہ اخلای ایدہ بیلر . مذکور
 اعضا کس و بیلر اولدیجی قرابیلہ کس اشطایہ حق یوتدر . و بیلر اولدیجی و فولیہ و سنہ لکھیوات
 کذبہ اعادہ ایکن .
تفرعات :
 ماده - ۴۷ یورودک کسی یورود قفمانہ و فلیسیلہ مخبراتہ قاریبیر و ضوامض ایدر . و یورودک قاریبیر
 قاریبیر .
 ماده - ۴۸ عثمانی ذکر جلیک یورودی صفا صفا قاریبیر یورود اولوب سیاتلہ استعفا ایکن .
 یورودک کذبہ مخصوص بر عدوتہ قاریبیر اولوب یورودہ و فولیہ اولدیجی و یا یورودہ و فولیہ اولوب
 ماده - ۴۹ استکرا صورتیہ قاریبیر و بیلر اولدیجی و فولیہ کس و فولیہ کس قاریبیر کس ایدہ من . بیجی ایتمہ کس
 و اعضای مؤسسہ ایتمہ ادارہ کس کس قاریبیر قاریبیر قاریبیر و اور .
 ماده - ۴۰ قضا و قوعی مشاغل اولدره و بیلر ایتمہ قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر
 وطن و قوعی قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر قاریبیر
 اتخاذ مقررات هیئتہ ادارہ کس جلیک و فولیہ کس و فولیہ کس و فولیہ کس و فولیہ کس و فولیہ کس .

EK-8

ماده - ۴۱ یوردك معاملة عاقد مع لغات ويا ههكهي بر سیده لمو لایق واقع اولونك نایات خیرا هیئت ادره یه
 وریلیر .

ماده - ۴۲ بونقده نامه نك ههكهي بر ماده نك تصدیق معانیسی ویا صورت تطبیق ههكده ههكده افکار ظهورنده
 شكل اولونك ماده ویا موادك تفسیریه هیئت ادره صول هیدارور . هیئت ادره له یوایدی كی
 مقرانی دفتر مخصوصه قید ویا عموم معامله آنیه ههكده یوردجه دستور اتخار و مقصده كوره
 اجرای عمل اولنور .

ماده - ۴۳ بونقده نامه موازنه ههكهي بر یله تبدیلی ویا تعدیلی سونجه اجتماع عمومیده موقعه ناقشه یه وضع ایدیلیر .
 كلیف اولنا له بد بونقده ههكده تصدیق خیرا اجتماع سونیده واقع برای اولونك لایحه اعطای اجتماع
 سونجه روزنامه مذاکره اولنور .

ماده - ۴۴ یورد اعضا یله یورد نامه قرآنچه اولنور ویا بقدرده آناه ویا ههكهي یورد ویا اولنور . فقط
 قضوی یارینده ههكده قرآنی مطافات شخصی منحورور .

ماده - ۴۵ یوردك تجاری هیئت ادره تقه رفی تحده اعضا ده ههك بر زمان طرفه ادره ایدیلیر .
 ریاضات ، ممارسات وبقایعیم له تنظیم وکیسور بر طرفه ده جریاتی تأمیه همچون بر « بلاك هیئت »
 تشکیل ایدیلیر ههكده .

ماده - ۴۷ بلاك هیئت ، بلاك واهل اولونجی قیودلرک بهرنده منتخب بر اعضا ایدیلیر یوردك هیئت ادره
 وریلیر . بونقده هیئت یالده بلاك معامله جاریه سینه عاقد مخصوصانه یورد هیئت ادره سی
 معرفیله لزوم کور لولر اجتماع دعوت اولنور .

ماده - ۴۸ بونقده نامه نك قبولی و یوردك تأسیس یخنده اعتبارا بجای کوجی العا و مالک اولدیغی و نطق
 یورده دور اولنقده .

ماده - ۴۹ یوردك هیئت تقدیرده دنده وقره ده لایحه سواط و تبا یه نطقه رتبه سیم ایدیلیر .

TİTE Arşivi, K. 233, G. 8, B. 8-10001